

Затверджено Вченою радою
ОНУ імені І.І. Мечникова
від "20" грудня 2016 р. № 4

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(повна назва вищого навчального закладу)
Факультет/інститут Факультет міжнародних відносин, політології та соціології
Кафедра міжнародних відносин

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з науково-педагогічної роботи

(Хмарський В. М.)
" 12 " вересня 2018 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

"Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни"

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти PhD, доктор філософії

Спеціальність 052 «Політологія»

(код і назва спеціальності)

2018 рік

Розробники: **Брусиловська Ольга Іллівна, д. політ. н., проф. кафедри міжнародних відносин, зав. кафедри міжнародних відносин**
(вказати прізвища, наукові ступені, вчені звання та посади розробників)

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних відносин
Протокол № 1 від "1" вересня 2018 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Брусиловська О. І.
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) ФМВПС:

Протокол № 1 від "10" 09 2018 року

Голова НМК

(підпис)

Хорошилов О. Ю.
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни “Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки PhD студентів за спеціальністю 052 «Політологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Зовнішня політика країн Східної Європи перехідного періоду.
2. Зовнішня політика країн Східної Європи в 60-80-ті роки ХХ ст.
3. Зовнішня політика країн Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу - розгляд еволюції зовнішньої політики країн Східної Європи після Другої світової війни.

Завдання курсу полягають у вивченні студентами формування регіону Східна Європа після Другої світової війни, його політичних особливостей, обертання регіону на об'єкт міжнародних відносин; основні протиріччя великих держав в регіоні; перші антикомуністичні виступи в країнах Східної Європи, намагання впроваджувати власну зовнішню політику; вплив на зовнішню політику країн Східної Європи китайського та західноєвропейського факторів, поступове зростання ваги зовнішньоекономічного фактору; загальна криза соціалістичного ладу; антикомуністичні революції в Східній Європі: зовнішній фактор; пошуки безпеки в країнах Центральної та Східної Європи в 90-ті рр.; місце незалежної України в політиці країн Центральної та Східної Європи наприкінці 20 – на початку 21 ст.; складення регіону «Нова Східна Європа» (Україна, Білорусь, Молдова), його характеристики та відносини з країнами «старої Східної Європи».

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

1) КЗП.01: оволодіти термінологією з досліджуваного наукового напрямку; уміти виявляти основні закономірності розвитку політичних наук, їхній вплив на формування політики національних держав та позанаціональних акторів міжнародних відносин;

2) КЗП.04: уміти розробляти комплексний підхід до дослідження міжнародних відносин та зовнішньої політики держав з точки зору новітніх доробок сучасних політичних наук; уміти тлумачити міжнародні події з урахуванням національних інтересів України; знати основні етапи формування міжнародних відносин та зміни геополітичного балансу сил з урахуванням необхідності їх використання у дослідницькій діяльності;

3) КЗП.05: уміти прогнозувати розвиток системи міжнародних відносин з урахуванням змін позицій великих держав; уміти аналізувати ключові тенденції розвитку глобальної та регіональних систем безпеки; уміти розробляти перспективні сценарії розвитку формування цілісного уявлення про процеси і явища соціально-політичного життя, скласти прогнози їх розвитку з метою передбачення і попередження негативних соціальних наслідків;

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: основні тенденції розвитку регіону СЄ; загальні закономірності формування та розвитку політичних процесів у взаємозв'язку й взаємодії провідних акторів регіону; вивчення основних теорій та доктрин міжнародних відносин з точки зору їхнього впливу на розвиток подій в регіоні СЄ;

вміти: здійснювати самостійний аналіз дій суб'єктів регіону СЄ; застосовувати знання щодо основних чинників, що формували відносини в регіоні; з'ясувати періоди зовнішньої політики країн Східної Європи, її особливості в кожний період; дати порівняльний аналіз зовнішньої політики країн Східної Європи; розкрити чинники протиріч великих держав в регіоні, їхній вплив на зовнішню політику країн Східної Європи; аналізувати умови і прогнозувати перспективи зовнішньої політики країн Центральної та Східної Європи в еру глобалізації.

На вивчення навчальної дисципліни «Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни» відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

1. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Зовнішня політика країн Східної Європи перехідного періоду.

Тема 1. Зміни на політичній мапі світу наприкінці Другої світової війни.

Східноєвропейське питання на міжнародних конференціях держав антигітлерівської коаліції 1943-1945 рр. Умови та процес складення Ялтинської системи міжнародних відносин. Протиріччя між великими державами щодо майбутнього країн Східної Європи.

Тема 2. Перехідний період у країнах Східної Європи (1945-1948 рр.).

Характер перших повоєнних реформ. Посилення боротьби за владу між демократичними та комуністичними партіями в умовах початку "холодної війни". Провал американської доктрини "стримування" та остаточний перехід Східної Європи в сферу домінування СРСР. Формування перших зовнішньополітичних програм лівих урядів в країнах Східної Європи.

Тема 3. Зовнішня політика країн Східної Європи наприкінці 40-х – у 50-х рр.

Особливості періоду сталінізму в Східній Європі. Складення головних інструментів радянської політики в регіоні (ОВД, РЕВ). Конфлікт "Сталін-Тіто". Особливості американської політики "звільнення" східноєвропейських народів: доктрина та таємні операції ЦРУ. Відносини ФРН з країнами Східної Європи згідно доктрини Хальштейна. Угорська криза 1956 р.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Зовнішня політика країн Східної Європи в 60-80-ті роки ХХ ст.

Тема 4. Еволюція зовнішньої політики країн Східної Європи в 60-ті – 70-ті рр.

Пошуки нової стратегії в регіоні наддержавами. Доктрина "мирного включення" (США) та "доктрина Брежнєва"(СРСР). Особливості східноєвропейської політики Л.Джонсона. Чехословацька криза 1968 р. – остаточний провал силової політики США. Формування особливої позиції західноєвропейських країн у східноєвропейському питанні. Нова східна політика В.Брандта та Г.Шмідта. Американська політика в Східній Європі доби розрядки міжнародної напруги. Відносини Китаю та країн третього світу з країнами регіону: спільні та відмінні риси.

Тема 5. Східна Європа в роки антирозрядки та радянської перебудови.

"Доктрина дифференціації" та політика адміністрації Р.Рейгана в Східній Європі. Польська криза 80-х рр.: міжнародний аспект. "Доктрина Синатри" – нова ера в радянській політиці в Східній Європі. Відносини ФРН з країнами регіону: формування особливої позиції ФРН в східноєвропейському питанні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Зовнішня політика країн Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Тема 6. Східноєвропейські революції 1989 р., їх місце в перебудові системи міжнародних відносин наприкінці 80-х - на початку 90-х рр.

Формування регіонів ЦСЄ та ПСЄ і їх міжнародні наслідки. Нові концепції співробітництва “Схід – Захід” в Європі. Головні напрямки зовнішньополітичної діяльності перших посткомуністичних урядів Центральної Східної та Південно-Східної Європи, їх національні особливості.

Тема 7. Зовнішня політика країн Центральної Східної та Південно-Східної Європи на сучасному етапі.

Сучасний стан зовнішньополітичної практики: внутрішні та зовнішні умови. Пріоритети зовнішньої політики країн регіону, їх загальна характеристика. Еволюція відносин ЄС та НАТО з країнами регіону. Югославська криза: міжнародний аспект. Регіональні організації 90-х рр., причини їх неефективності. “Східний” напрямок зовнішньої політики країн ЦСЄ та ПСЄ. Місце незалежної України в політиці країн східноєвропейського регіону: глобальний рівень та перспективи розвитку євро регіонів. Складення регіону «Нова Східна Європа» (Україна, Білорусь, Молдова), його характеристики та відносини з країнами «старої Східної Європи».

3. Рекомендована література

Основна

1. Брусиловська О.І. Методичний посібник з курсу «Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни» (для студентів відділення «Міжнародні відносини»). - Одеса: Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, 2010. – 66 с.
2. Брусиловська О.І. Синхроністичні таблиці з всесвітньої історії. - Одеса: Місто майстрів, 2000. – 51 с.
3. Брусиловська О.І. Посткомуністична Східна Європа: зовнішні впливи, внутрішні зміни. – Одеса: Астропринт, 2007.
4. Брусиловська О.І. Системні трансформації посткомуністичних країн Європи. 1989-2009. Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2011.
5. Брусиловська О.І. Політико-системна трансформація в регіоні Східна Європа. 1989-2004: Аналіз політичної думки” // Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: Аналіз сучасної політичної думки / під ред. І. Коваль, О. Брусиловської. - Одеса: ОНУ, 2016. – С. 154-182.
6. Горська Н., Трохимчук С. Польсько-німецьке примирення та співпраця в контексті європейської інтеграції. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. І.Франка, 2002.
7. Зельке К., Глапинський А. Україна – Польща після розширення НАТО: геополітичний вимір // ПіЧ. – 2000. - № 1.
8. Кудряченко А. Між двома полюсами // ПіЧ. – 1993. - № 3.
9. Кузьо Т. Американська зовнішня політика після холодної війни // Сучасність. – 1993. - № 9.
10. Канцелярук Б.І. Східноєвропейська дилема Америки. – К.: ПБП „Фотовідео-сервіс”, 1995.
11. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. – К.: Київський ун-т, 2002.
12. Мочульський Л. Міжмор’я // Сучасність. – 1992. - № 7.
13. Фомін С. Розширення ЄС на Схід: “рівні та рівніші” // ПіЧ. – 1999. - № 3.
14. Шманько Г.І., Кіш Є.Б. Вишеградський “чотирикутник”. Загальноєвропейська інтеграція східноєвропейських країн // ПіЧ. – 1994. - № 1.
15. Шмуневський З. Народжені для співпраці // ПіЧ. – 1995. - № 12.

Додаткова

1. Атанасію Т. Новий світовий порядок: великий поділ // Віче. – 1997. - № 4.

2. Васильєв Д. Україно-польські відносини наприкінці ХХ ст. // Нова політика. – 1998. - № 12.
3. Верхойген Г. Майбутня архітектура ЄС // Німеччина. – 2001. - № 6.
4. Віднянський С.В. Українське питання в зовнішньополітичних концепціях Чехословаччини (1918-1989) // УДЖ. – 1997. - № 1.
5. Геремек Б. Основні напрямки зовнішньої політики Польщі // ПД. – 1998. - № 1.
6. Горбулін В. Сценарії наближення України та Польщі до ЄС мають багато “спільних складових” // Урядовий кур’єр. – 1997. – 24 травня.
7. Горун Д.О. Україно-польське регіональне співробітництво // Нова політика. – 1999.- № 3.
8. Європейський Союз. Консолідовані договори. – К., 1999.
9. Жолнаї А. Угорські партнери чекають на пропозиції // ПіЧ. – 1995. -№ 5.
10. Жулинський М. Україна і Польща: перспективи набуття реальної Європи // Всесвіт. – 2002. - № 3/4.
11. Історія країн Центральної та Східної Європи (1943-1993). - К., 1993.
12. Кононенко С. Україна і Центральна Європа або час вибрати // Розбудова держави. – 1995. - № 7/8.
13. Кулик В. Розширення НАТО і позиція України // ПіЧ. – 1995. - № 11.
14. НАТО. Стамбульський саміт. Довідник читача. – 2004.
15. Принц Г. ЧЕС це і чесність партнерства // Віче. – 2001. - № 12.
16. Скубішевський К. Безпека, що спирається на співробітництво // ПіЧ. – 1993. - № 2.
17. Собко В. Сприяючи мирному врегулюванню. Україна і балканська криза // ПіЧ. – 1996. - № 1.
18. Соколенко С. Україна і регіональне економічне співробітництво // ПіЧ. – 1993. - № 10.
19. Сорока М. Україна-Угорщина без дипломатичних умовностей // Урядовий кур’єр. – 1998. – 29 жовтня.
20. Студенников І. Міжрегіональне співробітництво як чинник процесу європейської інтеграції та інструмент регіонального розвитку. – К., 2000.
21. Україна і Польща після розширення НАТО // ПіЧ. – 2000. - № 3/4.
22. Фуркало В. На початку нового етапу. Югославія на рубежі двох тисячоліть // ПіЧ. – 2001. - № 3.
23. Хантінгтон С. Новий світовий порядок у ХХІ ст.: глобальні тенденції та їх значення для України // Національна безпека і оборона. – 2000. - № 7.
24. Art R. Why Western Europe needs the United States and NATO // Political Science Quarterly. – 1996. – Vol. 111. – № 1.
25. Asmus R., Kugler R., Larrabee F. Building a new NATO // FA. – 1993. – Vol. 72. – № 4.
26. Asmus R. Rebuilding the Atlantic Alliance // FA. – 2003. – Vol. 82. - № 5.
27. Avery G., Cameron F. The enlargement of the European Union. – Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999.
28. Basora A. A. Central and Eastern Europe: imperative for active US engagement // WQ. – 1993. – Vol. 16. – № 1.
29. Bennett C. Yugoslavia’s bloody collapse. – L.: Hurst and Company, 1995.
30. Bergsten F. America and Europe: Clash of the titans? // FA. – 1999. – Vol. 78. – № 2.
31. Bermeo N. Surprise, surprise. Lessons from 1989 and 1991 // Liberalization and Democratization / Ed. by N. Bermeo. – Baltimore – L.: The Johns Hopkins Univ. Press, 1991/92.
32. Blumi I. Kosova: From the brink-and back again // CH. – 2001. – Vol. 100. – № 649 (November).
33. Blumi I. The Islamist challenge in Kosova // CH. – 2003. – Vol. 102. – № 662 (March).
34. Brown M. Minimalist NATO // FA. – 1999. – Vol. 78. – № 3.
35. Brzezinski Z. Plan for Europe // FA. – 1995. – Vol. 73. – № 1.
36. Brzezinski Z. Living with a new Europe // The National Interest. – 2000. – Summer.

37. Brzezinski Z. Where do we go from here? // *Transatlantik Internationale Politik*. - 2003. - March.
38. Cini M. *European Union politics*. - Oxford: Oxford Univ. Press, 2002.
39. Daalder I. Rebalancing the US-European relationship // *The Brookings Review*. - 2000. - Vol. 18. - № 4.
40. EU-NATO Declaration on ESDP // <http://nids.hq.nato.int/docu/pr/2002/p02-142e.htm> (Дата перегляду: 29.08.2007).
41. European Commission. *Towards a closer association with the countries of Central and Eastern Europe*. SEC (92) 2301 final. - Brussels, 1992.
42. European Commission. *White paper: Preparation of the associated countries of Central and Eastern Europe for integration into the internal market of the Union*. COM (95) 163 final. - Brussels, 1995.
43. Fraser C. *The EU's policy towards Southeast Europe* // *The Southeast European Yearbook, 1998-1999* / Ed. by T. Veremis, D. Triantaphyllou. - Athens, 1999.
44. Gaddis J.L. *Toward the post-cold war world* // *FA*. - 1991. - Vol. 70. - № 2.
45. Gaddis J. *History, grand strategy and NATO enlargement* // *Survival*. - 1998. - Vol. 40. - № 1.
46. Gati Ch. *NATO enlargement: Who, why, and how?* // *SAIS Review*. - 1999. - Vol. 19. - № 2.
47. *German foreign policy: Navigating new era*. - Boulder: Lynne Rienner Publishers Inc., 2003.
48. Goldgeier J. *NATO expansion: The anatomy of a decision* // *WQ*. - 1998. - Vol. 21. - Issue 1.
49. Grubisa D. *Peacekeeping operations in Croatia: Between failure and success* // *JIRD*. - 1997. - Vol. 4. - № 1/4.
50. Handl V. *Germany and the Visegrad countries between dependence and asymmetric partnership?* // *Studien zur Internationalen Politik (Hamburg)*. - 2002. - Heft 3.
51. Hendrickson R.C. *NATO expansion to the East: NATO's Visegrad allies: the first test in Kosovo* // *JSMS*. - 2000. - Vol. 13. - № 2.
52. Hooper J. *Kosovo: America's Balkan problem* // *CH*. - 1999. - Vol. 98. - № 627 (April).
53. Hunter R. *Maximizing NATO* // *FA*. - 1999. - Vol. 78. - № 3.
54. *Kosovo: Avoiding another Balkan war* / Ed. by T. Veremis, E. Kofos. - Athens: Univ. of Athens, 1998.
55. Kupchan Ch. *After Pax Americana: Benign power, regional integration, and the sources of a stable multipolarity* // *IS*. - 1998. - Vol. 23. - № 2.
56. Kupchan Ch. *The agenda Europe. The end of the West* // *The Atlantic Monthly*. - 2002. - Vol. 290. - № 4 // <http://theatlantic.com/issues/2002/Kupchan.html> (Дата перегляду: 29.08.2007).
57. Larrabee S. *Security challenges on Europe's Eastern periphery* // *America and Europe: A Partnership for a New Era* / Ed. by Gompert D.C., Larrabee S.F. - Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1997.
58. Layne Ch. *Rethinking American grand strategy. Hegemony or balance of power in the 21 century* // *The World Policy Journal*. - 1998. - Vol. 15. - № 2.
59. Mearsheimer J. *The false promise of international institutions* // *IS*. - 1994/5. - Vol. 19. - № 3.
60. Missiroli A. *Central Europe between the EU and NATO* // *Survival*. - 2004-2005. - Vol. 46. - № 4.
61. Molnar G. *The geopolitics of NATO enlargement* // *Россия и Центральная Европа в новых геополитических реальностях*. - М.: ИМЭПИ РАН, 1998.
62. Moltke G. von. *Accession of new members to the Alliance: What are the next steps?* // *NATO Review*. - 1997. - № 4.

63. NATO-EU: A strategic partnership. 2002-2003 // <http://www.nato.int/issues/nato-eu/evolution.html> (Дата перегляду: 29.08.2007).
64. NATO Parliamentary Assembly Declaration on Kosovo. 10 May 1999 // <http://www.nato-pa.int/archivedpub/declarations/d990510a.asp> (Дата перегляду: 29.08.2007).
65. Nye J. America's soft power // FA. – 2004. – Vol. 83. – № 3.
66. Pradetto A. Transformation in Eastern Europe, international cooperation, and the German position // SCC. – 1992. – Vol. 25. – № 1.
67. Resolution 1244 (1999). Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999 // www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm (Дата перегляду: 29.08.2007).
68. Serfaty S. European common foreign, security and defense policies – implications for the US and Atlantic Alliance. Statement before the Committee on international relations, 10 November 1999 // www.csis.org/hill/ts.html (Дата перегляду: 29.08.2007).
69. Serfaty S. A Euro-Atlantic Ostpolitik // Orbis. – 2001. – Vol. 45. – № 4.
70. Simic P. The Dayton Process – A Serbian view // The Southeast European Yearbook. 1997-98 / Ed. by T. M. Veremis, D. Triantaphyllou. – Athens: Eliamep, 1998.
71. Simma B. NATO, the UN and the use of force: Legal aspects // European Journal of International Law. – 1999. – № 10.
72. The Alliance's strategic concept // www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm (Дата перегляду: 29.08.2007).
73. The national security strategy of the United States of America. – Wash.: The White House, 2002. – September 17.
74. The responsibility to protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty / Ed. by G. Evans, M. Sahnoun. – ICISS, 2001.
75. The treaty of Amsterdam: Text and commentary / Ed. by A. Duff. – L.: Federal Trust, 1997.
76. The treaty of the European Union // http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/EU_treaty.html#0001000001 (Дата перегляду: 29.08.2007).
77. The treaty of Nice // http://europa.eu.int/comm/nice_treaty/index_en.htm (Дата перегляду: 29.08.2007).
78. The U.S. – European Relationship: Opportunities and Challenges. Hearing before the Subcommittee on Europe of the Committee on International Relations of House of Representatives. 2001, April 25. – Wash.: GPO.
79. Trapans S. National security concepts in Central and Eastern Europe // NATO Review. – 1997. – № 6.
80. Volgyes I. Military security in the post-communist age: Reflections on myths and realities // SCC. – 1992. – Vol. 25. – № 1.

Електронні інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Офіційний сайт Республіки Албанія // <http://www.mfa.gov.al/>
2. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Республіки Боснія и Герцеговина // <http://www.mvp.gov.ba>
3. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Республіки Болгарія // <http://www.mfa.bg>
4. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Республіки Македонія // <http://www.mfa.gov.mk>
5. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Республіки Польща // <http://www.mfa.gov.pl>
6. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Республіки Румунія // <http://www.mae.ro/>
7. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Республіки Сербія // <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php>

8. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Словацької Республіки // www.foreign.gov.sk.
9. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Республіки Словенія // <http://www.mzz.gov.si/si/>
10. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Угорщини // http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulugyminiszterium/A_Kulugyminiszteriumrol/Kulugyminiszter/magyorsz_kulugyminiszterei.htm
11. Офіційний сайт Міністерства закордонних і європейських справ Республіки Хорватія // <http://www.mver.hr/MVP.asp?pcpid=1123>
12. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ Чеської Республіки // <http://www.mzv.cz/jnp/>
13. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ и європейської інтеграції Чорногорії // <http://www.mip.gov.me/>
14. Official website of the European Union // http://europa.eu/abouteuropa/index_en.htm
15. NATO. Official website // <http://www.nato.int/cps/en/SID-E00106B4-9699B01B/natolive/index.htm>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік

5. Методи діагностики успішності навчання

Лекції, самостійна робота, інтерактивні методи (онлайн-консультації, рольові ігри, дискусії, диспути, дебати, колоквиуми), підготовка дослідницьких проектів студентами. Поточне тестування, індивідуальні консультації, тести

Примітки:

1. Програма навчальної дисципліни розробляється вищим навчальним закладом. Програма навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь.
2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-наукової програми.
3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.